

Broedvogels van het Hoeksmeer en Ekenstein in 1995

Martin Olthoff

Het Hoeksmeer en Ekenstein zijn twee natuurontwikkelingsgebieden, die vlak bij elkaar liggen. Beide gebieden maken deel uit van een natte infrastructuur, die loopt van het noordoosten naar het zuiden van de provincie. Met Ekenstein wordt hier niet bedoeld op het bos, maar op de graslanden ten noorden en ten westen hiervan. Het gebied ligt pal aan de drukke weg Groningen-Appingedam. Ekenstein is in bezit van Staatsbosbeheer en is 60 hectare groot. De kern van het gebied bestaat uit vochtige graslanden. Verder is het rijk aan sloten met soms veel riet, bezit het een mooie vruchtbomensingel en een jong bosje.

Het Hoeksmeer-gebied was in de vorige eeuw een meer. Later is het bemalen en in gebruik genomen als landbouwgrond. In 1985 is het ingericht als natuurontwikkelingsgebied. Het is eveneens in bezit van Staatsbosbeheer. Het gebied is 65 hectare groot en bestaat uit een grote plas, moeras en natte weilanden. Om de vegetatiegroei op in toom te houden, lopen er in een deel van het gebied Schotse Hooglanders. Het Hoeksmeer is een mooie plek om steltlopers en eenden van dichtbij te bekijken. Rondom de grote plas loopt namelijk een openbare weg. Voor wie het nog niet weet; het gebied is te bereiken door op de weg Groningen-Appingedam, de afslag "Garrelswaer centrum" te nemen. Vervolgens gaat men rechtdoor, over het witte bruggetje, dan gelijk links en vervolgens gelijk rechts. Na ongeveer anderhalve kilometer doemt het Hoeksmeer op. Vanaf Groningen is het ongeveer 45 minuten fietsen (bijvoorbeeld langs het Eemskanaal). Beide gebieden zijn in 1995 geïnventariseerd op broedvogels.

Het Hoeksmeer

In voorgaande jaren is het Hoeksmeer geïnventariseerd door J.F. Tiemens. De gegevens van de jaren 1992-1994 zijn gebaseerd op drie telronden die van 1991 op vier, terwijl in 1995 het gebied negen keer is bezocht. Dit maakt het vergelijken van de gegevens iets moeilijker, met name in de jaren 1991-94 lijkt er sprake te zijn van een ondertelling.

Tabel 1. Broedvogels van het Hoeksmeer 1991-95.

Soort/Jaar	1991	1992	1993	1994	1995
Knobbelzwaan	2	3	3	1	2/3
Soepgans	-	-	-	-	3/5
Bergeend	1	-	1	2	7
Krakeend	-	-	-	-	3
Wintertaling	-	-	-	-	6
Wilde eend	14	8	3	6	30
Zomertaling	-	-	-	-	4/5
Slobeend	-	-	3	-	7/10
Kuifeend	-	-	-	3	4/8
Fazant	-	-	-	-	1
Waterral	-	-	-	-	1
Porseleinhoen	-	-	-	-	2
Kwartelkoning	-	-	-	-	1
Waterhoen	1	1	-	-	2/4
Meerkoet	17	8	4	7	41
Scholekster	13	4	5	3	11
Kievit	26	13	18	16	23
Watersnip	1	1	-	3	-
Grutto	13	5	9	5	10
Tureluur	12	2	4	6	12
Veldleeuwerik	1	-	1	3	-
Graspieper	6	1	2	3	2
Gele Kwikstaart	2	-	1	2	8
Rietzanger	5	2	1	-	5
Kleine Karekiet	1	-	-	-	-
Grasmus	1	-	-	-	-
Kneu	-	-	-	2	1
Rietgors	1	4	1	4	8

Wat opvalt is dat de weidevogels vrij constant blijven. De aantallen variëren behoorlijk, maar tussen 1991 en 1995 zijn niet veel verschillen. In 1991 is het gebied vier keer bezocht en dus iets beter met 1995 te vergelijken dan de andere jaren. Van de weidevogels neemt alleen de Gele Kwikstaart flink toe. De meeste nesten bevonden zich aan de

rand van de graslanden in (of bij ?) hoge gras- of pitruspollen. Mogelijk profiteert de soort van de verruiging. Wat ongetwijfeld ook meespeelt zijn de Schotse Hooglanders; insecten gedijen hierdoor goed, waar de Gele Kwikstaart van profiteert.

Een tweede wat opvalt is dat er meer eenden broeden. Door de toename van de begroeiing ontstaat er meer broedgelegenheid voor eenden en meer soorten vestigen zich als broedvogel, zoals Krakeend, Wintertaling en Zomertaling. Ook Fazant en Rietgors profiteren van de toenemende begroeiing. Andere nieuwe broedvogels in 1995 waren Waterral, Porseleinhoen en Kwartelkoning. Voor deze nieuwe soorten gezegd worden dat ze misschien al eerder hebben gebroed. Drie bezoeken (1992-1994) zijn te weinig om het broeden van deze lastige soorten vast te stellen. In het verleden zijn hier bijvoorbeeld al vaker roepende Porseleinhoentjes gehoord (pers. waarn.).

In 1996 nam het aantal Rietzangers toe tot zeven en het aantal paren Rietgors tot veertien. Ook was er voor het eerst een territorium van een Sprinkhaanzanger. De Kleine Karekiet broedt echter niet in het centrale deel, omdat daar de Rietgors domineert, maar nauwelijks riet groeit.

Behalve de broedvogels van het Hoeksmeer zelf, profiteren ook soorten uit de directe omgeving van het moeras. Zo zijn de dichtheden aan weidevogels in de graslanden nabij het gebied opvallend hoog. Andere soorten die in de buurt broeden en foerageren zijn Ransuil, Bruine Kiekendief, Havik en Torenvalk (Boekema *et al.* 1993).

Ook voor doortrekkers is het gebied van belang. Behalve steltlopers en eenden zijn er in de trektijd soms veel Grauwe Ganzen en zijn er in de nazomer steeds meer Lepelaars te vinden.

Ekenstein

De broedvogels van Ekenstein zijn weliswaar niet zo spectaculair als die van het Hoeksmeer, toch zijn er leuke dingen waar te nemen.

Tabel 2. De broedvogels van Ekenstein in 1995

Soort	Aantal	Soort	Aantal
Knobbelzwaan	0/2	Winterkoning	5
Wintertaling	0/1	Merel	2
Wilde eend	24	Bosrietzanger	6
Slobeend	3	Kleine karekiet	11
Kuifeend	2	Braamsluiper	1
Buizerd	1	Grasmus	2
Fazant	3	Tuinfluitier	2
Waterhoen	2	Zwartkop	1
Meerkoet	10	Tjiftjaf	2
Scholekster	13	Fitis	3
Kievit	10	Pimpelmees	1
Grutto	7	Koolmees	3
Tureluur	8	Gaai	1
Houtduif	5	Ekster	1
Koekoek	+	Kraai	3
Veldleeuwerik	1	Ringmus	2
Graspieper	0/1	Rietgors	2
Gele kwikstaart	2	Kneu	2
Witte kwikstaart	2		

Totaal: 34 à 37 broedvogels

Als we de tabel bekijken, zien we dat het gebied redelijk veel weidevogels herbergt. De lagere vochtige delen zijn in trek bij Grutto's en door de vele sloten broeden er Tureluurs, Slobeenden en mogelijk Wintertaling. Het gebied is erg in trek bij Wilde eenden, getuige de 24 broedparen. Waarschijnlijk heeft het gebied een ideale "mix" van foerageermogelijkheden en veel ideale broedplaatsen (begroeide sloten en het jonge bos). Doordat er veel riet groeit in en langs de sloten is het een aantrekkelijk gebied voor Kleine Karekieten en Rietgors. De Bosrietzangers broeden in de ruige sloten langs het jonge bosje of in het door hun geliefde fluitekruid. Een drama voor een paartje Waterhoen, in 1995, liep niet fataal af. Ondanks het feit dat een kat een Waterhoen doodde (en schijnbaar zonder moeite in de bek vervoerde), bracht de wederhelft toch de jongen groot! Een ander drama overkwam een ♂ Beflijster; deze werd hier door een Smelleken geslagen en verorberd! Buiten de broedvogels maken ook de Roken van de kolonie in het bos dankbaar gebruik van de weilanden; ze foerageren

veelvuldig in het gebied. In de herfst, winter en vooral vroege voorjaar zitten er vaak grote groepen eenden (talingen en Smienten) en steltlopers (voornamelijk Kieviten).

Concluderend kan dan ook gezegd worden dat deze nieuwe "parels" een verrijking

betekenen voor zowel vogels als vogelaars in de provincie en voor beide groepen een welkom alternatief vormen buiten de "eeuwige" Lauwersmeer of Eemshaven!

Met dank aan: H. Hut en I. Snijders van Staatsbosbeheer.
